

Viszonypontok

a szülői ház és iskola kölcsönös vonatkozásaihoz.

Országszerte hangzik a panasz: hogy a szülők és iskola közt nincs meg mindig a kellő összhang, a kívánatos egyetértés. Gyakran a tanároknak, sokszor a szülőknek vannak megjegyzéseik, észrevételeik az egymással szemben álló, néha ellentétes eljárás és bánásmód miatt. Ezen egyet-nem-értés néha nem egyéb, mint félreértés és félreértetés; de meg-
esik az is, hogy valóban ellenkező, sőt fájdalom! ellenséges a két fél kiindulási pontja; s ilyenkor okvetetlenül összeütközésnek kell bekövetkeznie. Legtöbb esetben pedig a közös kiindulási pontból szétágazók az irányok, s így azután a két erő, mely hivatva volna az ifjuság érdekében s annak üdvére együttesen s együtthatólag működni, nem találkozhatik soha. Ha már egészen összeforrvá s egybeolvadva nem működhetnek az erők, — mi különböző okoknál fogva gyakran lehetetlen —, legalább egymás mellett, párhuzamosan kellene dolgozniok. De ha ez sem történik, ki adja meg az árát? A felserdülő ifjú, a haza jövőjének új nemzedéke; de sínylik gyakran, s igen keserves tapasztalatokban, magok a szülők is.

Ezért kívánatos s nagyon szükséges, hogy a szülők végre valahára szakítsanak ama, majdnem hagyományosnak mondható, gyanakvó föltevessel: mintha a tanoda önkényszerűleg akarná magát ellentétbe helyezni a szülői ház szokásaival és kényelmeivel.

Nem lehetek azon gyöngéd kimélettel valamennyi szülő iránt, melyet irányukban összesen és kivétel nélkül a budapesti kir. egyetemi főgymnasium 1875/6-ki tudósítványában megjelent „Figyelmeztetések“ tudós szerzője tanusított, ki leginkább, majdnem kizárólag a szállást-adó, élelmező gazdák felé vagyis ellen fordította figyelmét, midőn bizonyos hiányokról, bajokról, visszaélésekről szólt.

Nem lehetek pedig azért ama kimélettel, mivel sajnós és fájdalmas tapasztalásaim éppen a szülők némelyei felé (tisztelet a becsülendő kivételeknek!) irányozzák, sőt kényszerítik figyelmemet.

Ha negyvennégy éven át folytatott nevelési és tanítási gyakorlatom alatt; — ha azon huszonegy év folyama alatt, melyet ezen reáliskolánál töltök; ha azon tizenhét év alatt, melyet ezen intézet igazgatásának szenteltem; ha éppen a legközelebb múlt esztendőök alatt nem találkozom annyi sajnós és lélekszomorító eseménnyel: talán én is hajlandó volnék egy ideig még elhalasztani a jelen felszólalást, melyet azonban az érintett tapasztalatok nyomán tovább halasztani célszerűnek nem tartom.

Szükséges elvégre, hogy szemébe nézzünk a bajnak, mely igen gyakran épen a szülők hibás eljárásában, téves felfogásában leli gyökerét; s éppen azért, mivel a szülők azok, kik a végzetteljes gyökeret még eltető nedvekkal is folyton táplálják, a gyökér csakhamar magas sudarat bocsát föl, mely izmos, majdnem megdönthetetlen törzsszé, buján tenyésző terebélylyé növekszik s erősödik.

A viszony, mely a szülői ház és az iskola között szövődik, a legfontosabb s az életre leghatékonyabban kiáradó társadalmi tényezők egyike. Ha e viszony tisztaságát megzavarja bármely ellenséges mozzanat, okvetetlenül meghiusul a magasztos remény, melyet a tanintézet hatásához s az ezen hatástól várt eredményhez kötöttünk; s meglehet — sőt gyakran meg is történik — hogy a hosszú évek során át folytatott iskolázatásnak üdv helyett — átok lesz a vége; átok az útvesztett egyénre, átok a családra, a társadalomra, az emberiségre nézve.

Ne leplezessük tehát azt, ami felföldni való; ne cirógassuk azt, ami korholni való; ne szépitgessük azt, ami pírónságot érdemel. Szálljunk le lelkünk mélyeibe; nézzünk, lássunk, vizsgáljunk s ismerjük meg a rejtett forrásokat, melyek kezdetben csak egyes cseppekben szivárogtatják, de később bő csordulással ömlesztik a mérgezett nedvet, melynek néha alig észrevehető párolgása is elégséges arra: hogy kábító lehevel leszédítse a fiatal lelket az örvény sodrába, honnan azután többé nincs menekülés.

Ki hinné, hogy a nevelés munkájában nyilatkozó bajok igen nagy részének egyik főforrása éppen az, melynek rendeltetése a gyermek üdvét munkálni és eszközölni, melynek feladata legmagasztosabb s legszentebb — a szeretet.

Említettem fönnebb, hogy a kiindulási pont eltévesztése, vagy a helyesen, sőt ösztönszerűleg ajánlkozó kiindulási pontból eredő tevékenységnek téves irányzása gyakran végzetes eredményekre vezet.

A nevelés munkájában, ha egyáltalán célt érni akarunk, okvetetlenül a szeretetből kell kiindulnunk. Ez ama közös pont, melyben a szülők és tanítók működése találkozik. Amazoknál ösztön s a természet ereje indítja meg a cselekvés folyamatát; emezeket hajlam és vonzódás vezeti munkájok teljesítésében; de itt is, ott is, hogy sikeres lehessen, a kedély nemességének kell a tevékenység körét bevilágítania, körül ölelnie. Kedély nélkül szűkölködő tanító-nevelő épp' oly képtelenség, aminő természetellenes szörnyeteg a gyermekét üldöző vagy veszélybe hajtó apa. Ime tehát, szeretet honol a nevelő szívében épp' úgy, mint a szülő kebelében; s mily óriási különbséget találunk mégis gyakran az eszközökre nézve, melyeket a gyermek, a növendék innen is onnan is célba vett javának érdekében alkalmaztatni látunk.

Honnan tehát e különbség, e magyarázhatatlannak látszó eltérés? mikor közös a forrás, közös a kiindulási pont!

A dolognak higgadt és elfogulatlan meggondolása után könnyen megtaláljuk a megfejtés kulcsát. A nevelő, a tanító szeretetéből származó cselekvéseket szükségkép mindig (hacsak nevére, állására méltatlan nem akar lenni) elvek vezérlik, szabályok irányozzák: a szülők szeretetét igen gyakran

szeszély ragadja magával, túlhajtott gyöngeség nyugózi, minek eredménye oly cselekvések és eljárások láncolata, melyeknek végpontjánál, a késő megbánás keserűsége mellett, ijesztő torzalakban tűnik föl a nevelés bal sikere, az eltévesztett cél. Ellenben, mily örömnép hajnallik föl oly szülők nevelési fáradaimaira, kik a forró, benső, természet-adta szeretetet a szabályok komolyságával mérsékelni, az elvek bölcseségével irányozni el nem mulaszták!

A szabályok és elvek folytonossága képezi amaz ösvényt, melyen a családnak és iskolának mint közös vonalon találkozniok és együtt tovahatadniok kell: és ha a szoros találkozás nem volna is lehetséges, rajzoljanak az elvek legalább oly utat a családi tevékenység elé, mely a tanoda működési vonalával párhuzamosan húzódik az óhajtott cél felé.

De éppen ez az, ami igen gyakran nem történik meg; s ekkor látjuk a kellően nem mérsékelt, nem irányzott szülői szeretet fájának ama korcs hajtásait burjánogni, melyek a gyermek alapos megrontását eredményezhetik.

A betűrendszer sorának minden jegyére találhatnánk egy szót, mely a nevelésben elkövetett vagy megengedett egy-egy hibát, balfogást, tévedést, ferdeséget vagy éppen vétséget, bűnt jelöl meg. Ézuttal csak néhánynak — noha már ezek is eléggé népes csoportot képeznek — felsorolására, részben ismertetésére kívánok szorítkozni.

Szorosan vett tudományos eljárással mindenekelőtt két fő csoportra kellene osztályoznom e bajokat, hogy feltüntessem külön azokat, melyek a szülők részéről mutatkoznak azért, hogy gyermekeiket [túlságosan szeretik; és külön ismét azokat, melyek a gyermekekre vetnek szomorú árnyékot azért, mert őket a szülők túlságosan dédelgetik. Másodszor — s ez a hasonlíthatlanul fontosabb tekintet — ki kellene mutatnom a lélektani fejtegetés és kifejtés útján azt: miképpen erednek láncolatosan és fokozatosan e bajok egymásból s miképpen vihetők vissza mindannyian a közös forrásra — a téves szeretetre.

De legközelebbi célom most csak általános figyelmeztetés levén, ily előadás a jelen dolgozat szűk keretén messze túl áradna.

Vázlatosan a következőket említem meg:

Akaratosság. A gyermekek azon hibája, mely mindenben és minden alkalommal azt követeli, sőt erőszakolni törekszik, hogy csak az és csak úgy történjék, ami s amint nekik kedves és kellemes. Az önakarat zsarnoki érvényesítése. Ennek gyökere legtöbbször már a kisedés korban keresendő; mikor a szülők egyike vagy másika mindent a gyermek akaratos kényére hagy, nem bírván a teljesítésnek a kellő komolysággal ellenállani. Ha ez akadálytalanul felnő a gyermekkel együtt, átviszi azt az iskolába is; s ha itt gáttal, fékkel találkozik: megvan a nagy panasz a tanító ellen; s elfordul a fiatal lény kedélye attól, kit — szülőinek eljárásával összehasonlítva — ellenségének képzel.

Ennek természetes következménye:

a bizalmatlanság, mely a fiúról igen könnyen átszarmazik a szülőkre, különösen azok egyikére, ki gyöngédebb idegzettel bírván, netán haj-

landóbb az iskolai élmények elmeséltetését azon színezetben és világításban látni, melyben azokat a bizalmatlanná vált akaratos gyermeknek éppen tesszik előadni. Látszólag ellentétes s mégis rokonságot a túlságos bizalom, melylyel a szülők a fiu iránt viseltetnek, azon szeretet-sugallta föltételezésből indulván ki: hogy amit az ő édes gyermekök mond, az szóról szóra mind igaz.

Igen elterjedt s nagyon ragadós:

a csúfolódás. Nemzetiség, vallás, öltözet minősége, egy-egy ügyetlen cselekvés, egy-egy balul fölött szokás, százféle véletlenül elékerülő apróság megannyi okot és anyagot szolgáltat a gyermekeknek, hogy egymáson kösörüljék idétlen élceiket s néha a legbotrányosabb összeütközéseket idézzék elő. Tanáraikat sem kimélik — amugy suttyomban — ily csúfolkodó, gúnyoló megjegyzésektől; s bátran elmondhatjuk, hogy nem erősödnek meg bennük oly nagyon ez aljas hajlam, ha néha a családi körben is, midőn szajkó módra eljár a szájak, legalább hallgatag némi bátoritást nem merítenének. A szülő, a testvér, a rokon, vagy hát éppen a cseléd, ki mosolylyal, vagy éppen kacajjal fogadja az ily dolgok elbeszélését, a helyett, hogy intené, feddené, dorgálna, akaratlanul is helyesléssel járul a rakoneátlanság gyakorlásához.

A nevelés sikeres működését nagyon képes megakasztani:

a dac, melynek gyöngébb tünete a duzzogás. Kezdetben csakis ez utóbbi alakban szokott nyilatkozni, ha a fönnebb említettem akaratoskodás valamely ellenkező, korlátozó vagy azt megtörni törekvő szándékkal és ténnyel találkozik. Minél erélyesebben lép föl az ellenhatás, annál konokabbul húzódik vissza az elfojtott indulat védsáncái mögé, míg végre mint a tétlen, makacs ellenállás fegyvere, mint dac áll szemközt velünk. Néha egyetlen szó elég arra, hogy az elkényeztetett gyermeket csigavarába visszavonulni kényszerítse; mert hisz ő nincs szokva komolyabb, csak némileg is szigorubbnak látszó hanghoz; otthon csupa méz, csupa kitérés és ráhagyás minden, amivel az „édes mama“ részéről az „édes lelkem fiam“, vagy a házi vihart kerülni akaró atya részéről is találkozik. Hát még mily óriásilag növekedik az ellentállás, ha az apa vagy anya oly meggondolatlanul gyöngö, hogy a fiut szemtől szemben a tanárral túlzott dicséretekkel halmozza el! „Ez a gyermek csupa ész és szellem, valóságos zseni!“ Nem kell neki több. Merje csak ezt bármi kiméletes észrevétellel kétségbevonni a tanár, azonnal kész a daczból érettségre fejlődött:

Engedetlenség. Igen, ennek közvetetlen szülőanyja az engedékenység egyfölel, mely a családi háznál szépnek, dicsőnek talál mindent, amit a fiu mond, tesz vagy csak gondol is, másfelől ezen engedetlenség és dicsőítgetés emlőin felhízott elbizakodás. Mikép is volna lehetséges, hogy ő, a ház kegyeltje, családják fényes tehetségeit illetőleg, midőn egész környezete csodálja, bámulja s bármely sületlenségét is egy-egy csókkal jutalmazták! S ha már ennyi kiváltsággal áldotta meg őt a természeti adomány, miért törné magát szüntelen a munkában! Túltesz ő anélkül is a körötte nyüzsgő szegénylelkű csoportokon! Neki pihennie is kell, sokat és gyakran!

Neki élveznie is kell sokszor és mindenfélet, még a tanodai törvények ellenében is! Ime a folyton fejlődő élvezdiség, a telhetetlenné és mohóvá leendő élvezetvágy, mely az engedetlenséggel szövetkezik a szabályok, a józan rend kijátszására, a kötelem-érzet, a férfiaság ez alapvetőjének rovására! S midőn ekkép dac, engedetlenség, elbizakodás és élvezdiség szoros szövetségre lépnek, megtermik együtt az üdvtelen gyümölcsöt s ez a fegyelmetlenség, mely erőszakosabb nyilatkozataiban végre mint féktelenség rémiti el magát a józanabb gondoskodásra nagyon későn ébredt családot. Ilyenkor hallani azután felnöttebb fiúk szülőitől, a keserves panaszokat: „Nem bírok már a fiúval; kifogott rajtam, túljár az eszemem; nem fog rajta intés, büntetés; kétségbe kell esnem jövője fölött! stb.“ Valóban szomorító, szívszaggató helyzet. De tessék csak visszatekinteni az engedékenységre, a túlságos szeretet korábbi éveire, a kisded elkényeztetettségére, a gyermek hatalmaskodására, a serdülő rakoncátlanságára! Az eredmény tökéletesen megfelel az alkotó tényezőknek. Soha se feledjük a régi mondást: Bajnak vedd elejét!

A hiszékenység is, a túlzott bizalomnak ez iker-testvére, gyakori szerepet játszik a szülők eljárásában. Elhisznek mindent, könnyedén, fontolgatás, utánjárás nélkül, amit a gyermek mond, ha szinte a valószínűséget csapja is arcul. Elhiszik: hogy „ma nincs lecke, nincs dolgozni való“; elhiszik, hogy „ma igen jól felelt“, mikor éppen semmit sem tudott; elhiszik, hogy a tanár „durván, gorombán bánt vele“, mikor kissé szigorubb hangon korholta stb. Így nyer tápnedvet a folyton növekedő hanyagság; így izmosodik a megszokás bűnévé, melyet azután „veleszületett“ hajlamnak tartanak, a hazudozás, az őszinte, becsületes jellemnek e mételye. S említsem-e ezek társaságában a hiúságot is? A hiúságot, melyet öntudatlanul fejlesztenek különben derék, sőt jeles fiukban az által, hogy szívesen elhiszik a gyermek dicsekvésének minden szavát, hogy „így meg amúgy kitűnik társai fölött“, hogy „osztálytársai közül nyomába se léphet senki“ stb. Sőt örvendenek oly külsőségekre büszke hiúskodásnak is, melyek semmi érdemet sem alapíthatnak soha, de örülnek neki, mert lám ezekben is kitűnieti a fiú másokon való fölényét! Így képződnek azután a gyarló, férfiatlan, szánandó jellemek, melyek a társadalom szellemének megrontói lehetnek.

Folytassam-e még a már is fárasztónak látszható betűsört? (Mert amit nem szeretünk hallani, azt hamar megunjuk.) Említsem-e a korhelykedést? melyre oly könnyen csábítja a fiatalokat az ellenőrizetlen, megbírálással nem találkozó élvezetek megszokása. Említsem-e a gyermek nyálankoskodását? melyet sokan oly ártatlan dolognak tartanak, s melyből később mohóság és telhetetlenség fejlődhetik. Mondjam-e mennyire szükséges a különben egészen ártalmatlan pajkosságot, a természetesen gyermeteg sőt kedves virgoncság e fokozott nyilvánulását korlátok közé szorítani? nehogy erőszakoskodó pajzánsággá s végre mindenem keresztül gázoló szilajsággá fajuljon. Vagy oda fordítsam-e a figyelmet: hogy a szabadjára hagyott okoskodási viselkedégből mi könnyen fejlődik a viszsza szóolás, az ellenszegülés szelleme, a főbbvalók, elüljárók ellen forduló

viSSzaszólás is? S hogy az, a türelmetlenséggel párosulva szüli a tanárok ellenében nyilatkozó tiszteletlenséget, a tanuló társakat bántalmazó veszekedési hajlamot, mely végre a verekezésben valódi élvezetet talál s azt rendszeres mesterséggé tökéletesíti. Mindezekre csak rámutatni is elég, hogy feltűnjék az egymásból sarjadozó bajok és hibák láncolatának egész veszedelme.

De van néhány jelenség, melyekről bármi röviden, külön szólni ezuttal sem mulaszthatom el, részint azért, mivel a növendékség körében mutatkozó néhány ily jelenség valódi körjele annak, mennyire romlik, süllyed, aljasul a társadalom némely rétegeinek erkölesisége; részint azért, hogy a családok részéről feltűnedező, talán egészen jelentéktelennek látszó egy-egy tévedésnek vagy balfogásnak néha igen komoly következményeit szemünk elé állítsuk.

A fiatalság között lappangva terjedő körjelek egyike a szemérmertlenség, mely néha csak csekélységekben, figyelemre alig méltatott apróságokban nyilatkozik, de mely, ha idején útját nem álljuk, minden erkölesiséget lábbal tipró cselekedetekben is lép föl ijesztő durvasággal. Elképedve hallják ilyenkor a szülők — a hihetlent, a lehetetlennek gondolt romlottság kétségbevonhatatlan tényeit. S ezzel természetes szövetségben áll a trágárság, a szemérmesértő beszédek kedvelése, gyakorlása és terjesztése. Néha nem fejlődik tettleges alakra, megmarad a sugdosó szó, a rejtőző ölcelés körében; de gyakran rajzok, firák, levélkék, mázolások, erkölestelen képek osztogatása stb. tesznek szomorító tanuságot a már erőre kapott baj lételéről.

Épp' ily aljas jelensége az erkölesi romlásnak a tolvajlás, melyet némelyek annyi ügyességgel és ovatossággal tudnak űzni, hogy néha évekig sem lehet — a legalaposabbnak látszó gyanakodás és megfigyelés dacára — fölfedezni a veszedelmes egyént.

A most említett három utálatos bünt illetőleg azt kérddheti valaki: vajjon ezeknek létezését, keletkezésüket és fejlődésüket szintén vissza akarom-e vezetni a legelül feltüntetett általános fő forráshoz, a szeretet-hez? Vajjon oly embergyűlölő fekete szemüveggel nézem-e a családi élet különféle alakzatait és viszonyait, hogy föltehetném még azt is, mintha képes volna valaki csupa szeretetből elnézni, eltűrni fiának szemérmertlenségeit, trágárságait? mintha képes volna helyesleni vagy éppen bátorítani a keletkező fogalomzavart a más tulajdonának tiszteletben tartását illetőleg? Isten mentsen! Jól tudom én, hogy az apai és anyai szív, bármennyire szeresse, bármi túlságosan dédelgesse is gyermekét, ily esetekben, ily jelenségeknél tud, akar és bír is szigorú lenni, s bírja magát a lehető legnagyobb szigorra elhatározni; hogy tud és akar erős és kemény is lenni; hogy bír fenytetni, büntetni; hogy megakadályozza a veszedelmes csira kifejlődését. Igenis tud, akar és bír a szülő marcona, kérlelhetetlen bíró is lenni az erkölesi romlás ily szégyenteljes és átkos tüneteivel szemben: de csak úgy, ha — észreveszi, ha el nem kerülük figyelmét. S itt a bökkenő. A túlságosan gyöngéd, elnéző és engedelkeny, a túlságos bizodalmu szeretet az, mely ily bajoknak első, kisdéd jeleit nem látja, észre nem veszi, föl nem ismeri; az a szeretet, mely föl nem tehetné,

hogy a gyermek rossz is lehet; az a szeretet, mely nem méltatja kellő figyelemre, vizsgálásra a környezetet, az érintkezési alkalmakat; (mert hiszen lehetetlen, azt hiszi, hogy ez az angyali jószágú gyermek ilyesmire tévedhessen vagy foghasson rajta bármely ártalmas befolyás,) — ez az önaltató, önámító, vagy néha csak túlzottan kényelmes szeretet a bajnak, akaratlan bár, de végre is vételhető okozója. Mert minden szülő felelős gyermeke erkölcsének miképen történő alakulásaért; de a kellő ellenőrzés és vezetés természetesen kizárja a kényelmes ráhagyást; a lelkiismeretes nevelés munkája nagy fáradtsággal jár.

Végül nem hagyhatom említetlenül azt a gyarlóságot, mely (s itt már kizárólag a szülőkhez szólok:) a leplezgetés, mentegetődzés és palástolgatás által nyilatkozik.

Minden szülő természetes védője gyermekének. Szó sincs róla, hogy ehhez való jogát valaki tagadni akarná; sőt ez kötelessége is: de csak az igazság korlátain belül! Ámde, ha valaki bebizonyított rendetlenséget partolgat, elvitázhatalan hanyagságot menteget, kétségtelenné vált vétséget kétségbe von és szépitget: akkor túl lép ama vonalon, mely a szülői ház s az iskola között létező szabályszerű, sőt törvényes határt képezi. Sőt ha annyira elragadtatja magát az apa vagy anya, (de néha még a magán házi tanító is!) hogy a tanárok előtt illetlenül, méltatlankodva s mintegy vádlóul akar föllépni: akkor megszakad teljesen az a finom szálú kötelék, mely az iskolai működést s a családi tényezőket — a gyermek érdekében — egymáshoz fűzi. S mit mondjak azon önfeladásról, mely a mentegetést és palástolgatást annyira viszi, hogy képes valóban hamis bizonyítványt kiállítani gyermeke hibájának elsimitására? midőn az iskolakerülő fiu számára betegségről szóló bizonylatot adnak ki, holott ezt a fiút éppen a mondott napon (sőt napokon!) nemcsak iskolatársai, de egyik-másik tanára is, jókedvűen sétálni látták az utcákon. Ily szeretet nyilvánítása lehet nagyon kíváncsú és kedves a fiúnak most; de mikép fog később, érettebb észszel visszagondolni arra, ki ily hamis állítást írási lag tenni kész vala? Nem tart-e attól az illető, hogy saját jellemét saját gyermeke előtt homálylyal szennyezi?

Ime csak néhányat soroltam el — figyelmeztetésül — azon bajok közül, melyek csupa túlságos szeretetből a gyermekeket veszélyeztetik, s képződő jellemök megrontására törhetnek, s már is — bárcsak tollhegygyel érintve — egész kis csapattá növekedett a nem örvendetes dolgok száma.

Távol legyen tőlem azt gyaníttatni, hogy a súlyosabb bajok igen nagy számmal fordulnak elő; vagy azt, hogy egy-egy gyermeket illetőleg az említettem, bár kisebb, bajoknak nagyobb halmaza volna egyszerre és egyidejűleg észlelhető. De kétségtelen, hogy minden bármily csekélynek látszó s kezdetben még egyedül álló hiba, ha kellően nem korlátozzuk, a lélektani elszármazás törvényei szerint, csakhamar maga után vonhatja az egymásból szülemelő felszaporodó, s egymást szövetségileg erősítő hibáknak és bajoknak egész raját. Ez okból van oly nagy szükség a folytonos éberségre, vigyázatra, ellenőrzésre s az önmagát korlátozni tudó szeretetet vezérlő körültekintésre és bölcseségre. S volna bár csak egy is jelen a kárhoztatandó

vétségek közül: ki kell irtani azt is irgalmatlanul! mert ez egy is homály-folttal zárja el a növendéket az erkölcsi tisztaság napfényétől. Amily elismerő köszönettel fogadja az iskola a lelkileg műveltebb szülői házak közreműködő gondoskodását és erélyét: épp oly sürgősnek látja mindenkor és ismételten kérelmet intézni több óvatosság és szigorúbb felügyelet érdekében azokhoz, melyeknek köréből egyszer-másszor — ha szinte csak félreértésből származnék is — valamely, az iskola szabályaival ellentétes vagy homlok-egyenest ellenkező eljárást, modort, föllépést, intézkedést fölmerülni tapasztal.

Az egyetértést és összhangzatos összeműködést elérni nem lesz nehéz, ha a szülők törekszenek megerősödni azon hitben: hogy az iskola épp úgy szeretettel fogadja kebelébe a növendékeket, mint ahogy szeretettel adja át neki gyermekeit a szülői ház.

Kétséget nem szenved: hogy a netán előfordulható nézet-eltérések könnyen kiegyenlíthetők, ha a magukat gyermekeikben netán bántottaknak képzelő szülők hangban és modorban az illedelem korlátai közt maradnak, mely illedelemre különben is szoktatniok kell gyermekeiket; s ha nem kívánják soha a lehetetlenségek teljesítését. De épp ezért nem kell feledniök azt, hogy intézkedéseit, eljárását illetőleg az iskola törvényes téren, a szabályok terén áll, melyről, ha azt akár a növendék-egyének, akár a társak tömegének üdve követeli, semmi körülmények közt és semmiféle, akár szelidebb, akár nyersebb természetű erőszakolás hatása alatt, le nem térhet, letérnie nem szabad.

Szivemből kívánom, hogy, miután ezuttal egy még tökéletlen képnek csak árnyoldalait érintettem, jövőre, ha még alkalmam lesz, a kiegészítendő képnek fényoldalait is felmutathassam.

NEY FERENC.